

מערך שיעור כיתה ו

לעבדה ולשמרה – אחריות סביבתית

1. יחס של אחריות לטבע.
2. דילמה אקטואלית: פיתוח שטחים פתוחים – סימולציה ועדה ציבורית.
3. כי תצא למלחמה – עד היכן מגיעה השמירה על הטבע.

שיעור 1 – היחס לטבע במקורות

מהלך שיעור – שני מקורות, לצד שאלות.

בשעה שכורתין אילן שעושה פירות, קולו הולך מסוף העולם ועד סופו ואין קולו נשמע. (פרקי רבי אליעזר ל"ד)

- מה אומר הביטוי 'קולו הולך מסוף העולם ועד סופו ואין קולו נשמע'?
- מדוע יש הבדל בין עץ נוי לעץ פרי? מה חשיבות עץ פרי?
- איזה יחס לטבע משתקף מהקטע?

באותה שעה נטלו הקב"ה לאדם הראשון והחזירו על כל אילני גן-עדן ואמר לו: ראה מעשי, כמה נאים ומשובחים הם! וכל מה שבראתי - בשבילך בראתי. תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי. שאם קלקלת אין מי שיתקן אחריך. (קהלת רבה ז')

- מה תפקיד האדם לפי הקטע?
- המדרש מחבר בין "בשבילך בראתי" לבין "לא תקלקל" למה נעשה החיבור?
- מה היחס למה ששלנו? מה הקשר בין שייכות לאחריות?
- איזה יחס לעץ ולטבע משתקף מהקטע?

שיעור 2 – פיתוח ושטחים פתוחים

פתיחה. השיעור יעסוק בנושא המשפיע על חיי היום-יום של כולנו בדרכים שונות, נושא הפיתוח והשטחים הפתוחים. שטח פתוח הוא שטח שאינו בנוי, כלומר: שדה בור, חוף ים, שמורת טבע, פארק ואף שדה חקלאי. בארצנו הקטנטונת מרחבים הם נכס יקר, ושטחים פתוחים הם ממש אוצר! שמורות טבע, גנים לאומיים, יערות של הקרן הקיימת לישראל, שטחים חקלאיים ושטחים אחרים לא מעובדים הם שטחים פתוחים, הנקראים גם ריאות ירוקות. גם בתוך האזורים הבנויים יש שטחים פתוחים – עורקים ירוקים. אלו הם הפארקים והגנים, הכיכרות ושטחי החיץ, המשמשים לנו, לנופש ולשעשוע.

עם קום המדינה חלמו המייסדים 'לבנות את הארץ ולהיבנות בה', 'להפריח את השממה', 'להליבש אותה שלמת בטון ומלט', ושיאיות נוספות שהיו נכונות לימים ראשונים של בניית הארץ. גלי העלייה הראשונים חייבו לבנות ערים ותשתיות בקצב מהיר ולהרחיב שטחי החקלאות, לפעמים גם ללא תכנון לטווח ארוך. **במקרים רבים עומדת שאלת הפיתוח מול שמירת השטחים הפתוחים**. זוהי דילמה בעלת היבטים שונים. בפעילות זו נבחן שאלה זו מזוויות שונות.

ועדה ציבורית – משחק תפקידים

נחלק את הכתה לקבוצות של 6 תלמידים. כל קבוצה היא ועדה ציבורית המוצגת בפניה דילמה להכרעה. כל קבוצה תקבל דף הנחיה לפעילות. כל תלמיד יקבל כרטיס המפרט את התפקיד שימלא בסימולציה כנציג מגזר או בעל עניין. על כל תלמיד לקרוא את תפקידו ולחשוב מה עמדתו לגבי הסוגיה ולחשוב על טיעונים בעזרתם ישכנע את חבריו לוועדה. ניתן לקבץ את בעלי התפקידים הזהים לחשיבה משותפת ולגיבוש הטענות. ניתן לשנות את שם העיירה המדוברת לעיר שלכם, או לאזור קרוב, ע"מ לקרב את הנושא לתלמידים.

1. דין בקבוצות: בקבוצות המשתתפים חושפים מה דעתם בסוגיה, ועורכים הצבעה על ההצעה.

2. דין כללי: כל קבוצה תדווח על הדיון ותוצאותיו במסגרת הסימולציה ואחריה:

1. מה היו הטענות בעד הקמת פארק התעשייה ומה היו הטענות נגדו?

2. אילו טענות חדשים עלו בדיון שלא חשבתם עליהם קודם לכן?

3. מה לדעתכם היה קורה במציאות במצב דומה?

4. מה היא עמדה ציונית? אילו טענות הם טענות ציוניות ואילו לא?

5. מה הפתרון הטוב בעיניכם?

6. האם ישנם פתרונות נוספים שיכולים לפתור את המתח שבין הצורך בפיתוח והצורך בשמירה על שטחים

פתוחים?

הנחיות לועדה ציבורית בנושא הקמת פארק תעשייה

למשרד התעשייה המסחר והתעסוקה הוגשה הצעה להקמת פארק תעשייה בקרבת העיירה מעלה ציון, עיירה בפריפריה באזור הצפון. הפארק אמור לעודד את התעסוקה ולתרום לפיתוח האזור ולמניעת הגירה שלילית (עזיבת העיר). תושבים רבים וגופים ירוקים פתחו בהתנגדות ציבורית לתוכנית.

הנכם ועדה ציבורית שהוקמה ע"י הממשלה להחליט האם לקבל את התוכנית או לדחות אותה.

מטלה אישית

לימדו את תפקידכם והעזרו בכרטיס הדמות ובחומר הרקע:

- מי את/ה?
- מה עמדתך בנושא הקמת פארק התעשייה?
- באילו נימוקים תוכל/י לשכנע את חבריך לועדה?
- לאילו פשרות תהיה מוכן להגיע?

התכנסו לדיון

- הציגו עצמכם, מי אתם? במה אתם עוסקים/ מה תפקידכם?
- הציגו את עמדותיכם, נסו לשכנע את חבריכם לוועדה.
- ערכו הצבעה, איזו החלטה התקבלה?
- האם יש אפשרויות נוספות לפתרון?

חברי הועדה הציבורית – כרטיסי תפקיד

<p><u>אור כספי – נציג/ת משרד התעשייה המסחר והתעסוקה</u>   באחריותך עידוד התעסוקה באזור הצפון. עליך להראות עליה במספר המשרות המוצעות. מעלה ציון, ויישובי האזור סובלים מאבטלה גבוהה והקמת הפארק תביא עליה בהצעות התעסוקה. משרדך תומך בהקמת הפארק ובהקצאת כספים להקמת מספר רב ככל האפשר של מפעלים, ומן המענקים לפי מספר המועסקים בכל מפעל.</p>
<p><u>גל רענן – נציג/ת המשרד לאיכות הסביבה</u>   באחריותך תכנון בניה נוף ושטחים פתוחים באזור הצפון והעמקים. עליך לדאוג לריאות הירוקות באזור בכלל ובקרבת הערים במיוחד. ידוע כי חלק מהמפעלים המתוכננים לקום בפארק עלולים ליצור זיהום אויר ומים, ויהוו מוקד רעש ופגיעה בנוף, ובאיכות החיים של תושבי האזור. המפעלים אף עשויים לפגוע בתיירות המתחילה להתפתח באזור. משרדך מתנגד להקמת הפארק אך אם יקום יתנה זאת המשרד בהפניית חלק מהמענקים הממשלתיים למפעלים לטיפול במפגעים הסביבתיים.</p>
<p><u>דניאל שדה – חקלאית ממושב באזור, חלק משדותיו/ה בשטח המיועד לבניית הפארק</u>   החקלאות היא בעיניך ערך ולא רק פרנסה. הקשר לקרקע והזכות עליה תלויה בעיניך בעבודת האדמה. את/ה מתנגדת/ת להקמת הפארק, כיוון שיפגע בחקלאות ובטבע באזור, וגם בגלל הפגיעה בפרנסה שלך ושל חבריך החקלאים. עם זאת הפרנסה מהחקלאות אינה גבוהה והפיצוי שינתן לך על האדמות אם יהיה מספיק גבוה עשוי לסייע למצבך הכלכלי המייד. במיוחד כיוון שכמה מילדיך לפני ובמהלך לימודים אקדמיים ואת/ה רוצה לסייע להם בהשכלה ורכישת מקצוע מכניס.</p>
<p><u>שרון ציוני – ראש העיר מעלה ציון</u>   לרבים מתושבי עירך בעיות כלכליות ותעסוקתיות. האבטלה גבוהה, ואין הרבה פיתוח ומסחר בעיר ובאזור. בניית הפארק היא הזדמנות לתעסוקה נוספת, להישארות בני העיר והאזור ולהגעה של אוכלוסייה חזקה למקום. יוזמת הפארק תביא כספים שיושקעו בו ובסביבה. לכן את/ה תומך בהקמת הפארק למרות שהתושבים הגרים בסמוך לאתר המיועד מתנגדים להקמתו, ועשויים להקשות עליך במסע הבחירות המתקרב.</p>
<p><u>מורן חי – נציג/ת רשות שמורות הטבע</u>   הרשות מתנגדת להקמת הפארק בגלל הפגיעה בטבע שתגרם בבנייתו ובפעילות המפעלים. לטענת הרשות הפארק קרוב מידי לשטח אתר העתיקות הקרוב ולשמורת מעיני ציון, ועלול לפגוע בארכיאולוגיה בחי ובצומח באזורים אלה ובסביבתם. לטענת הרשות הובטח לה להרחיב את שטחי הגנים באזור כדי לעודד את התיירות.</p>
<p><u>טל מצליח – איש/ת עסקים מעוניינת להקים מפעל בפארק החדש</u>   הקמת הפארק תאפשר לך לקבל מענקים, ותנאים טובים למפעל הטכנולוגי שאת/ה מתכננת להקים. המפעל יעסיק כ-50 עובדים בשלב ראשון ואח"כ באם יתפתח אולי עוד. גדלת במעלה ציון ויש לך קשר ומחויבות למקום ולהצלחתו. עם זאת קיבלת הצעה להקים את המפעל במפרץ חיפה, אם לא יקום הפארק תעדיף/י להקים את המפעל שם.</p>

שיעור 3 – היחס לעץ בזמן מלחמה

1. דברים כ', יט, והתייחסות רש"י

דברים כ', יט: "כי תצור אל עיר ימים רבים להילחם עליה לתופשה, לא תשחית את עצה לנדוח עליו גרון, כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות, כי האדם עץ השדה לבא מפניך במצור".
רש"י: שמא האדם עץ השדה להיכנס בתוך המצור מפניך והתייסר בייסורי רעב וצמא כאנשי העיר, ומה תשחיתנו?

- מה המצב המתואר?
- מה אמורים לעשות בעצים בזמן מצור או מלחמה?
- מה ההסבר למה אסור לכרות את העץ?
- כי האדם עץ השדה האם זו אמירה או שאלה? איזה סוג שאלה זו?

2. לימוד ושאלות בעקבות השיר 'עץ השדה' / מילים: נתן זך, לחן: שלום חנוך

<p>קברו אותי בחלקה של עפר ומר לי, מר לי בפה כמו עץ השדה</p> <p>כי האדם עץ השדה כמו העץ הוא צמא למים כמו האדם הוא נשאר צמא ואני לא יודע איפה הייתי ואיפה אהיה כמו עץ השדה</p> <p>אהבתי וגם שנאתי טעמתי מזה ומזה קברו אותי בחלקה של עפר ומר לי, מר לי בפה כמו עץ השדה.</p>	<p>כי האדם עץ השדה כמו האדם גם העץ צומח כמו העץ האדם נגדע ואני לא יודע איפה הייתי ואיפה אהיה כמו עץ השדה</p> <p>כי האדם עץ השדה כמו העץ הוא שואף למעלה כמו האדם הוא נשרף באש ואני לא יודע איפה הייתי ואיפה אהיה כמו עץ השדה</p> <p>אהבתי וגם שנאתי טעמתי מזה ומזה</p>
--	---

- השוו בין קטע המקור לשיר.
- במה דומה האדם לעץ ובמה הוא שונה בכל אחד מהקטעים?
- מה המסר של שני הקטעים? האם הוא דומה או שונה?

